

КАТЕРИНА БАБКІНА

СОНЯ

CF FOLIO

Катерина Бабкіна

Соня

«Фолио»

2013

Бабкіна К.

Соня / К. Бабкіна — «Фолио», 2013

Катерина Бабкіна – письменниця і сценарист, автор книг поезії «Вогні святого Ельма» та «Гірчиця» та збірки оповідань «Лілу після тебе» й значної кількості публікацій українською та в перекладах російською, англійською, шведською, німецькою, польською та французькою мовами. «Соня» – дебютний роман найяскравішої української молоді поетки – це історія про любов, молодість, кордони, гомосексуалістів, євреїв, Німеччину, Польщу, Албанію, Чорногорію, Салоніки, контрабанду, молитву, інцест, вічне життя, заробітчанство, вагітність, пошук, Аллаха, чудеса та чотириста тисяч євро.

© Бабкіна К., 2013

© Фолио, 2013

Катерина Богданівна Бабкіна

Соня

Жити їй загалом подобалося. Сонце облизувало її з квітня по вересень, залишаючи під шкірою приємний лоскіт і змішуючи на Соні невлітими пастельні теплі відтінки. Колір виходив, ніби вигоріла трава чи гарячий чай з ямайським ромом, ніби відблиск раннього місяця в зеленуватій воді нагрітого мілкового озера, як пісок на оголених літом плесах. З жовтня по березень сонце так само облизувало Соню, тільки через одяг, й цим вона теж цілком задовольнялася. На литках і руках тонкі непомітні волосинки, яких вона ніколи не позбувалася, були прозорі. Чоловіки любили трепетно на них дмухати. Іноді в темряві волосинки ці світилися, ніби ними пробігав недосліджений тілесний струм.

Грошей у неї майже ніколи не було. Не те щоби Соня була нездатна до праці – просто жити подобалося їй і так. Двічі на рік вона мила скромне вікно на кухні та велике вікно в неправдоподібно маленькій кімнаті, котра, здавалося, була спроектована, щоби жити вгору – стелі височили аж на три помірних Сониних зрости, що унеможливлювало заміну лампочок і прискіпливе розглядання темнокрилих неповоротких нічних метеликів. Тому Соня любила різні світильники та роздивлялася метеликів на малюнках і фотографіях. Ще двічі на рік Соня мила різні чужі вікна й потім купувала на намиті гроші легкі летючі сукні, сандалі в секонд-хенді, намиста з емальок і часом срібні ланцюжки, котрі замотувала навколо зап'ясть. Коли Соня малювала, ланцюжки тихо дзвеніли. Взимку Соня запарювала трави і подавала до них зварені влітку з найнеймовірніших речей, але все ж переважно з фруктів та квітів, варення, конфітюри та джеми. Ті, котрі вона не подавала, – вона відвозила в крамничку свого друга. На гроші з крамнички вона купувала нитки і плела з них светри та шапки, шалики, рукавиці, високі шкарпетки, котрі їй неймовірно пасували – особливо коли крім них Соня більше нічого не одягала. Ті шкарпетки, шапки, рукавиці, муфти, светри й комірці, котрі вона плела, але не одягала – з чимсь чи без будь-чого, вона відносила... Ну, та Бог із ними, з грішми.

Соня вправно водила світле, просторе, блискуче авто марки ВАЗ, ясно-зелене, кругло-оке, якесь зворушливе й безнадійне. Пахло в ньому дитинством, виїздами до ріки з бадмінтоном, м'ячем, килимами на вичистку та великим білим тазом, в якому замість, власне, ріки, плавала зовсім ще невелика Соня, поки мама мила килими, дід мружився, чистячи яблука, а чийсь білі та чорні кози вовтузилися в побережному верболозі; пахло осінніми виправами на гриби та шипшину, котрі сушили потім удома – перші як намисто, на нитках, високо в кухні, а другу – розваленою на підвіконнях, оранжеву, неприємну, підлу всередині – ніби грудки скло-вати в яскравій желатиновій оболонці; пахло також нічним провіданням на поїзд до моря, де хворілося на дизентерію, жилося в приватному секторі і їлося суп харчо в їдальнях з найгнучкішими отруйними зміями черг; пахло гумовими чоботами, ящиками з яблуками, дощем, що просочувався через старі гумки на вікнах, і завжди трошки бензином, тому що бензонасос Соня прикрутила сама. Було автові років, як і Соні, але їй здавалося, що це зовсім ще небагато. Соня завжди всіх підвозила, особливо друзів – з музичними інструментами на виступи і з картинами на виставки, з ноутбуками, проекторами та екранами на презентації, з вбраннями на покази, з візажистськими валізками на фотосесії та з просто валізами в аеропорт. І без нічого, п'яних, розгублених, смішних, веселих підвозила також. Їй було не важко. За це друзі та інші люди дарували Соні красиві речі – маленькі, майже не використовувані полицки з Ікеї, горнятка з Батлерз, келихи з ресторанів, дарували також майже повні флакони парфумів, светри й сорочки з All Saints, Терапу чи Bolongaro Trevor, а одного разу навіть сукню-трансформер від Comme des Garçons та окуляри Balenciaga. Тому Соня завжди була найкрасивішою. Хоча є підозра, що Соня була найкрасивішою не тому.

Малювала Соня переважно себе саму. Для журналів, сайтів, принтів та афіш, логотипів, дитячих книг, руками і в фотошопі Соня малювала Соню. Іноді Соня була чорнява, іноді – білява. Іноді – стрижена, іноді – довгокоса. Іноді вбрана гарно й зі смаком, а іноді гола і з безсоромно розчепіреними ногами (було й таке). Іноді Соня була дитина, що виконує різні акробатичні вправи з буквами для абетки, а іноді чоловік. Але це завжди виразно була Соня.

Соня ходила на вечірки.

Соня вчила мову на курсах, іноді німецьку, іноді французьку.

Соня ламала підбори і заламувала руки від сміху, коли підбори ламалися. Соня мала посвідчення про те, що може навчати мови глухонімих, й не мала жодного уявлення про мову глухонімих.

Соня закохувалася.

Соня мала сертифікат про прослуханий курс з історії, правда, не деталізувалося, історії чого саме, – іноді Соня казала, що це всесвітня історія, іноді що історія із собакою вночі, іноді – що історія пошукових запитів, а часом – що історія культури початку сторіччя.

Соня багато мріяла.

Соня мала ключі від голуб'ятника, мало того – у подвір'ї її сталінки таки був голуб'ятник.

Соня завжди була ввічлива зі старими людьми, навіть коли собі на шкоду. Соня завжди кінчала, коли кохалася, й іноді навіть коли ні.

Соня ніколи не думала про те, як могло би бути краще, ніж є.

Соня танцювала смішно і з задоволенням.

Соня хотіла ніколи нікого не обманювати, тому якщо обманювала, а обманювала Соня постійно, – то потім приходила і розповідала всю правду.

Соня боялася багатьох речей, наприклад, самотності, старості, несподіваних постів дорожньо-патрульної служби, ніколи не вийти заміж, погано малювати, бути зловленою на тому, що чогось не знає, залишитися в місті на все літо, загубити мобільний телефон, не використати в басейні всі проплачені години, розмовляти з людьми, від яких залежить її життя, але...

Соня іноді була зовсім безсоромна, і це дуже її виручало.

Все було так добре.

Що з цього всього не сподобалося Луї – було не ясно.

– І куди він поїхав? – питала Катя, сьорбаючи розведене водою варення з льодом із коктейльної склянки в Соні на кухні. Соня стискала золотими плечима. Вони сиділи в одній білизні – новонароджений травень був як пізній липень, кондиціонера в Соні не було.

– Я не люблю тебе більше, – прочитала Етері з уже витертого папірця – папірець вони передавали з рук в руки останні кілька годин. – Це було би нечесно. Постарайся мені пробачити. Так?

– Так, – казала Соня. Зараз вона вчила французьку, і Луї написав їй також французькою.

– Так і написано – не люблю тебе більше? – вкотре уточнювала Настя.

– Мені і менше було нормально, – казала Соня.

– І куди він поїхав? – знову питала Катя, і всі мовчали. Поза Сониною кухнею Катя відповідала за комунікацію клієнтів з дизайнерами, вона завжди запитувала й запитувала свої питання, допоки не отримувала відповіді.

Етері ковтала зі своєї склянки, й то не варення з водою, а коньяк. Білизни влітку Етері не носила, тому сиділа гола, не відчуваючи ніякого дискомфорту з цього приводу. Груди в Етері були важкі, з темними пипками. Етері було майже тридцять, і вона була грузинка. Чим вона займалася, толком ніхто не знав.

– На роботу поїхав, – сказала Етері, – назад до свого Лілля. Скільки він тут сидів, робив своє дослідження – рік. А скільки мав сидіти?

– Рік, – приречено казала Соня. – Ну і я теж не люблю його більше. Я люблю його так само, як раніше – ні більше ні менше.

– Він же тебе використав, – казала Настя, і очі в Насті робилися вологі – в неї була маленька дитина, і вона все приймала близько до серця, особливо коли час наближався до годування за розкладом і зовнішній тиск на серце зростав.

– Він за все заплатив? – питала Катя.

– За що заплатив? – дивилася на неї Соня.

– Не знаю. Ну за що-небудь хоч заплатив?

– Він урод, – підсумовувала Етері.

– Зі мною від нього щось таке було, – казала Соня. – Що серце розривається. Ми ніколи не сварилися. Все, що він робив, було добре.

– Нічого доброго він не робив, – зауважувала Етері.

– Може, це тому, що він іноземець? – питала Катя.

– Ми з ним їздили в Париж, – казала Соня. – Він мені все розповідав і показував, де жив, і де ходив в школу, і де працював у дитячому садку, – я собі так добре уявляла його, високого, засмаглого, з цими маленькими дітьми, з чорними чомусь, може, тому, що це було в Шато Руж, а там усі чорні. І ще цей дім, де він виріс, дім, ніби весь заселений його пружною, рухомою рудою сестрою-співачкою з білими зубами і густими бровами; там ти зранку встаєш і виходиш босий у вікно в спальні, а за вікном сад два на два метри, а в саду – старий стілець і марокканський столик, а десь за кущами вулиця і пахне хлібом та милом. І батько в нього похований на Пер-Лашез, а мама в шістдесят восьмому кидалася бруківкою і кричала, що під бруківкою пляж. І пляшками із запалювальною сумішшю, мабуть, теж кидалася, а в мене нікого такого немає. Ми ходили гуляти на Бельвіль – там прямо так, як у Тріо з Бельвіля, і в китайський квартал, а там ліхтарики і теж чомусь всі чорні, а ще по вулиці Менільмонтан, і він мені співав – є така пісня в них, тут, мадам, на цій вулиці, я колись загубив своє серце, але знайшов нове полум'я, яке мене підносить і так далі, ну або, може, я придумую, але є така пісня.

Настя схлипувала.

– Все так подобалося мені, його жарти і що я можу прямо пишатися кожним словом, яке він каже і кожним реченням, яке пише. Подобалося, що мені найбільше подобаються саме його улюблені місця, і що завжди підходить їжа, яку він вибирає, і що завжди здається вдалим план прогулянок і план життя, який він озвучує, і що мені все цікаво і корисно, що зі мною стається, коли я з ним. І що я люблю, як лежить у нього волосся і як росте шкіра навколо нігтів на руках і на ногах, і як він виколупує лінзи -5 кожного вечора, одягає окуляри і робиться раптом зовсім інший, такий свій, і як він тримає депозит, щоби відновити старий родинний дім на Півдні, і як хоче навчитися робити і реставрувати меблі, і як мені все одно, чи є в нього гроші і чи колись будуть, і як він читає реп на пару з сусідом, і як навіть п'яний тримає спину, ніби танцюрист, і їсть з ножом і виделкою, ніби все життя так їв, і їсть руками, ніби він мавпа, і які в нього кубики на животі, яке досконале і пропорційне тіло, і як м'яті сорочки розправляються в нього на плечах, і як світло з ролетів зранку пробивається і відблискує в нього на передпліччях і на колінах. І головне – що він весь зі мною був. Це подобалося.

– Ну, принаймні це вже може не подобатися, – казала Етері.

– Ти дуже красиво про нього думаєш, – казала Катя. – Це підозріло. По-моєму, тобі просто потрібен будь-хто, щоби про нього красиво думати.

Катя допила варення, і Етері відлила їй коньяку зі своєї склянки.

– Я ніби танцювала весь час, навіть коли спала або малювала, і малювала я тоді так багато. І навіть читала його дослідження, хоча я, правду кажучи, більше розумію німецьку. Коли він спав, я дивилася, як світло по ньому ковзає. Коли він мене торкався – в мені ніби починали плавати суцвіття черешні, сяючий планктон і маленькі медузки. Я така якась ставала – на мене всі оглядалися на вулиці, коли ми разом ходили.

– На тебе і так всі оглядаються, Соню, – казала Етері.

– Я не знаю, що без нього робити. Я ніби вимкнулася. Це така любов? – Яка любов насправді, Соня чомусь забула, і без того нестерпно було порпатися в деталях.

– Ні, це така херня, – казала Етері.

Потім вони відвезли Настю додому, а далі поїхали в ліс. Ліс світився зсередини. Соня вимкнула фари, і вони сиділи, огорнені вогкою ніччю, й дивилися, як неподалік між дерев пульсує згусток кольорового від прожекторів диму, і силуети людей вигинаються, рухаються, здійсмають руки. Іноді силуети виходили зі світлого диму й ішли в темряву, похитуючись, по мокрій траві, зникали між деревами – по одному, щоби відлити, або по двоє чи по кілька – з різними намірами. Музика долинала ніби дуже здалеку, губилася між стовбурів, кущів і молоді зелені, а травнева ніч була зовсім довкола них, з усіма своїми маленькими, акуратними, щільними звуками – шелестами, краплями, тихим перетіканням деревинних соків, потріскуванням множення клітин у новому листі, видихами вологої землі. Темне небо лягло на ліс і терлося об нього приємним на дотик м'яким животом.

– От зараз, – казала Соня, – серце розривається.

Утім, можливо, серце розривалося в неї не без Луї, а просто так.

– А знаєте, що Гена? – не витримала Катя.

– Що Гена? – спитала Етері.

– Гена – кончений, – сказала Катя. І потім розповіла. Безумовно кончений Гена, коли минули обов'язкові два тижні необов'язкових побачень, щемких безглузких повідомлень по кілька слів, нічних дзвінків на п'яну голову і взаємних уявлень, від яких закоханість надувається десь під шлунком, як блакитна сяюча кулька з клаптями теплого дихання всередині, привіз Катю додому, запаркувався ніби на всю ніч, обійняв її за ший і сказав важливе.

– Хочеш, я навчу тебе літати? Так і сказав.

– Може, це метафора? – спитала Етері.

– Подивився серйозно. Це можливо, каже, я знаю, як.

– Може, в нього просто щось із собою було.

– Нічого в нього із собою не було, він же проти речовин.

– Проти зовсім всіх речовин? – зачудовано перепитала Соня.

– Ні, тільки деяких речовин.

– Так і що? – спитала Етері.

– Нічого, – печально відповіла Катя. – Просто він кончений. Клінічно кончений, в сенсі, ну, хворий. Я таких боюся, вони потім стають переслідувачами або маніяками-вбивцями.

– Ну, то не дуже й хотілося, – сказала Етері.

– Так, – сказала Катя, хоча насправді хотілося дуже.

Соня вийшла з машини в траву, було холодно і непевно в тонких сандалях. Високо піднімаючи ноги, вона побрела на світло й музику, за кожним кроком краплі зі стебел розліталися з-під сандалів і дзвеніли срібні браслети, ніби відтворюючи звук, з яким у Соні мало потроху розривалося серце. Катя з Етері йшли за нею, не дзвеніли, пахли парфумами, видихаючи в ніч безтілесних метеликів різних своїх очікувань. Потім усі троє зайшли в кольоровий дим вечіррки.

Коли Соня танцювала, пасма її волосся ніби зависали в повітрі довкола голови та плечей і тільки погойдувалися в ритмі рухів її тіла. Соня закрила очі і дослухалася до того, що робиться в ній без Луї. Але в ній без Луї не робилося нічого. Якась дзвінка пуста затерпла всередині, прохолодна і гірка. Соня намагалася пригадати його обличчя, але не могла. Соня хотіла відтворити в пам'яті рух, коли він повертає голову, але пам'ять підсовувала натомість якісь інші рухи – як в'яжеться буксирний вузол, як підстрибують під футболкою груди Етері, як запускається

фотошоп, як минають будинки і дерева у дзеркалі заднього виду. Соня напружувалася і хотіла уявити Луї, його поставу, волосся, руки, колір сорочки, усмішку, примружені очі та зморшки навколо них, але пам'ять збирала якісь чужі, випадкові риси, і от на Соню дивився уявний несподіваний неприємний чоловік, складений з окремих шматків, занадто виразних, щоби й правда скластися разом, схожий на чоловіка ляльки Барбі, збільшеного до людських розмірів. Соня розслаблялася і відпускала потвору, відкривала очі й дивилася на людей, котрі танцювали довкола. Усі вони були то зелені, то рожеві, то сині, то фіолетові, потім світло дрібно блимало, й тоді люди світилися очима, зубами та білими деталями одягу й рухалися, ніби роботи. Дим, випущений на майданчик, не мав смаку і запаху. Хтось притулився до Соні ззаду і танцював разом з нею, дихав їй у потилицю і ловив ротом її волосся. Подихав, поцілував її в шию, відступив на крок і зник. Соня знову напружувалася і намагалася зібрати зі спогадів Луї, але перед очима знову виникали зовсім інші речі. Етері та Катя сиділи на барі. Соня раптом зупинилася, волосся ще трошки повисіло в повітрі, а потім лягло їй на плечі. Серед рухомих розпашілих нічних тіл статична, неподоланна пустка всередині Соні відчувалася якось особливо виразно.

– Я його зовсім не запам'ятала, – сказала Соня, вилазячи на табурет між Етері та Катєю.

– І що це значить?

– Що мені треба було рівно один раз його побачити. Побачити, роздивитися і запам'ятати. Я би навіть намалювати його тепер не змогла. Оце правда нечесно, що він навіть не попередив – нічого ж не залишилося. Ніби не було ніякого Луї. Я мала право його пам'ятати вічно, а тепер навіть не можу уявити, як він виглядає.

– Подивися фотки на телефоні, – порадила Етері.

Соня дістала трубку. Луї на сенсорному екрані виглядав як Луї, але щойно вона відводила погляд – запам'ятовані риси зникали знову, розпадалися, губилися чи складалися в якусь жаску маячню.

– У мене таке було, коли помер батько, – раптом сказала Катя. – Я сиділа і думала, який він. Я ж усе могла відтворити словами – що він мав залисини і бородавку під лівим оком, що очі були карі, а вії та брови майже вилізли, що в нього нижня губа перекосилася від інсульту ще шість років тому, й коли він говорив – то завжди ніби посміхався на одну сторону, тому постійно здавалося, що він на щось натякає. Ми багато через це сварилися. Що в нього була довга шия, завжди завеликі коміри, якісь крихкі плечі, що праве вухо стирчало, а ліве ні. Сказати це все було просто, ніби я завчила текст і носила його в собі, але ніяк не можна було зосередитися і його знову побачити. А це не Луї. Це був мій тато. Я все життя на нього дивилася, може, не з таким задоволенням, але все життя.

Катин тато втопився в якомусь випадковому озері, катаючись на лижах з її молодшим братом. Тонкий лід присипало снігом, й вони провалилися обоє, коли зїжджали поза трасою розлогим чистим схилом. Катин брат плавав там чотири години, знявши під водою лижі і важкі черевики, і все ніяк не міг видряпатися, лід ламався й кришився, а озеро не закінчувалося, було воно наче скрізь. Тато теж зняв під водою снарягу, так вони потім усі там на замерзлому дні й лежали – дві пари лиж, дві пари лижних черевиків і синій Катин тато в комбінезоні та флісовій шапці.

– А потім ти згадала?

– Потім він мені приснився, – сказала Катя, – з лижами. У мокрій шапці. Скільки я не стараюся – тільки так його і згадую. Іноді сідаю й думаю – от моя сім'я. І бачу – мама, схудла цього літа; брат – поступив, виріс, вдівся по-людськи нарешті; тато і лижі.

– А Луї мені теж присниться? – спитала Катя.

– Так, – сказала Етері, – коли помре.

Соня мала сказати, як вона не хоче, щоби Луї взагалі коли-небудь помирав, але прислухалася до себе – їй було все одно. Всередині в Соні ніби відбувався якийсь порожній, зачинений на реконструкцію басейн, звідки відкачали любов і біль, як голубу хлоровану воду. Їй

чомусь здалося, що це набагато гірше, ніж власне переживати любов і біль. Залишилися тільки побутові спогади і плани на життя удвох, котре вже не могло статися – як рудиментарні тумби і трампліни, вимкнені душі та замкнені роздягальні. Від того, що їй нема як усе це більше застосувати, розривалося серце.

– Так не можна, – сказала Соня, – нестерпно просто. Я мушу його ще раз побачити.

– Значить, побачиш, – сказала Етері.

І тоді Соня побачила Луї.

Вона бігла за ним, а він ішов великими кроками, на плечах у нього ще ніби лишилося трошки диму і світла, темний ліс обгортав його обережно, а він на ходу розстібав штани. Спина в нього була велика і рівна, як завжди. Соня підійшла майже нечутно, зупинилася позаду нього і чекала, поки він справлявся на якийсь дуб чи граб. Що вона, врешті, мала йому сказати? Нічого, вирішила Соня, я тільки подивлюся і запам'ятаю. Тоді хай собі іде куди хоче. Луї застібнувся, обернувся й мало не наштовхнувся на Соню. Вона заплющила очі й потягла носом повітря.

– Ти що? – сказав він, і Соні майже одразу захотілося плакати. Чоловік був високий, гнучкий і весь якийсь твердий, мав зморшки навколо очей і розпатлане волосся, бороду, густі акуратні брови, великі руки (однією все ще тримався за зіпер на джинсах), тонкі губи. Спину, сорочку, вузькі стегна. Все це не допомагало. Все було як у Луї, але разом складалося, як у спустошеній Сониній уяві, зовсім в іншу людину.

– Можна я тебе намалюю? – від несподіванки сказала Соня. Акуратні брови насупилися, він дивився на неї якимось дуже зверху.

– Ну, гаразд, – сказав він. – Тепер я більш терплячий і можу позувати. Зараз? Не темно? Ти за мною йшла, щоби мене намалювати?

– Так, – сказала Соня і тут же виправилася. – Ні. Вибачте, я ніколи не обманюю.

– Я теж, – сказав він. Соні це сподобалося.

– Ти п'яна? – спитав він.

– Ні, – сказала Соня, – я п'ю воду. Я за кермом.

– Добре, якщо за кермом, – сказав чоловік. – Поїхали.

– Поїхали, я тебе підвезу, – погодилася Соня, подумала і спитала: – А що, якби була п'яна?

– Тоді би не поїхали, – сказав чоловік.

І це була правда.

Поки Соня обережно вибиралася на дорогу, а колеса пробуксовували по вологій траві, чоловік заснув. Соня зупинилася і зафіксувала його ременем безпеки, голова в нього відкинулася назад і вбік. Соня понюхала його в шию, під вухом. Він не прокинувся, коли подзвонила Етері.

– Де ти?

– Їду додому, – сказала Соня. – А що ви?

– З нами ніхто не знайомиться, – перекикуючи музику, казала в слухавку Катя.

– Зі мною теж, – сказала Соня і подивилася на пасажирське сидіння. Чоловік спав і зовсім з нею не знайомився.

– Ми ще побудемо, – сказала Етері.

На в'їзді в місто на дорогу вискочив заєць, стрибав якийсь час поруч з машиною. Якщо бачиш уві сні зайця, згадала Соня, то це до великих змін. Якщо заєць тікає – його треба наздогнати, тоді це будуть зміни на краще. Соня пригальмувала, і заєць опинився попереду. Тоді Соня додала газу, заєць перелякався, підстрибнув якимось криво і зник у траві, перш ніж Соня

його наздогнала. Не страшно, подумала Соня, все одно він мені не сниться. І ще подумала – ніяк не можна обдурити себе і зайця. Принаймні одночасно.

У місті було холодно і порожньо, як у Соні всередині. Чоловік сопів. Луї часто говорив французькою, коли спав, йому снилися неприємні, виснажливі речі – що він тікає від поліції і не може сховатися, або що не може сісти в літак з Белграда, літак відлітає, а він усе мучиться з якимись документами, яких бракує, або ще що він ходить по Пер-Лашез і ніяк не відшукає батькову могилу. Соня прокидалася і дмухала йому в вухо – колись хтось сказав їй, що так можна поділитися сном, а Соні завжди снилися легкі, хороші, прості сни. Колись у тролейбусі Соня дмухнула у вухо якійсь бабі, котра тривожно заснула на сидінні поруч із Сонєю, а баба перелякалася, підскочила, впала і зламала шийку стегна. Соня купувала і привозила бабі продукти й ліки, а потім звідкись з Іжевська приїхали бабині доньки й кричали, що Соня хоче загнати бабу в гроб і забрати її квартиру. Соня перестала привозити продукти й ліки, скоро баба померла, і тоді доньки дзвонили й питали, чи Соня не хоче купити квартиру за нормальні бабки, щоби вони спокійно повернулися в Іжевськ, але Соня не хотіла, бо з квартирою відтак були в неї пов'язані сумні спогади і якесь непевне почуття провини. Соня тоді спитала Етері, Катю і Настю, але вони не хотіли також. Узагалі, ніхто з оточення Соні не хотів купити квартиру – старався не хотіти з усіх сил, бо хотіти було зовсім нестерпно, коли не можеш. Навіть за нормальні бабки.

Він прокинувся, коли Соня запаркувалася в дворі й заглушила двигун. Співали пташки.

– Де ми? – спитав чоловік.

– У мене вдома, – сказала Соня. – Ну, як удома. Майже там.

– І що ми будемо робити?

Соня мовчала.

– У тебе хтось є? – спитав чоловік.

– Нема, – сказала Соня. – А в тебе?

– А в мене є, – сказав чоловік. Він ніколи не обманював. – Ти красива. Що ти хочеш?

Соня почала пригадувати все, чого вона хоче. Усього було дуже багато, але саме зараз нічого чомусь не пригадувалося.

– Я хочу все пам'ятати, – сказала Соня.

– Для цього треба знайти голубине яйце і випити його, – серйозно сказав чоловік. – У тебе є голуби?

– Ні, – сказала Соня, – але є голуб'ятник. Ну як у мене. Просто є.

– Покажи, – не повірив чоловік.

Потім вони залазили до голуб'ятника. Залізна драбина була слизька, бо на неї вже випала ранкова роса, або, може, ще вечірня. На низеньких дверцятах висів великий замок, теж слизький і мокрий. Соня відімкнула його і зайшла. У голуб'ятнику було темно і тісно, але Соня могла стати на повний зріст, а чоловік – ні. Не було ані пір'я, ані посліду, тільки якийсь неприємний пташиний запах. Голуб'ятник хитався від їхніх рухів. Чоловік сів на підлогу. Через маленькі вікна було добре видно, що небо надворі вже почало світлішати.

– А де голуби? – спитав чоловік.

– Він їх випустив. Голубник.

– Чому?

– Тому що він був уже сліпий і не міг на них дивитися. А що з ними ще робити, сам подумай.

– Нащо взагалі голуби? – спитав чоловік.

– Вони літають колами. Хороші голуби правильно літають. Їх треба годувати, поїти, прибирати за ними. Ну цей дід прибирав, годував. У нього хороші голуби були, сизі і білі.

– Сизі – це які? – знову спитав чоловік.

– Як сірі з молоком, і ще трошки голубі.

– І що потім сталося?

– Потім він осліп. Голуби мучилися дуже – ніхто їх не годував, не поїв, не показував їм цих всіх команд, щоби літали колами. І вони не літали. Сиділи тут і мучилися, стогнали. Знаєш, як голуби стогнуть?

– Знаю, – сказав чоловік, – у мене на горищі живуть. І в шахті ліфта.

– Він мене попросив, і я їх випустила. Виганяла звідси, ловила і викидала вгору, а вони білися крилами, лізли назад. Я тут усе прибрала і замкнула, але вони довго ще прилітали. Сиділи. Потім настала зима, й аж тоді вони перестали прилітати.

– Іди до мене.

Соня сіла на підлогу, і чоловік обійняв її, притулив до себе.

– Розкажуй ще. Ти так гарно розкажуєш, мала. Про голубів. Дід помер, ну, голубник?

– Помер потім, – сказала Соня.

– Шкода його.

– Шкода, – погодилася вона. Чоловік був теплий, обійматися з ним хотілося. Зеленувате, ще кволе світло пробивалося через шпарини між дошками, тремтіло за маленькими вікнами. Невидимі голуби незадоволено стогнали десь над дахом, шаруділи крилами, тулилися одне до одного, розсідаючись і вмощуючись на ранніх скісних променях. Соня потяглася губами і поцілувала чоловіка в бороду, кудись поруч з ротом – ну, бо що ще було робити? Він обережно взяв долонями її обличчя і дивився, яка вона майже прозора в густій темряві, що поволі відступає. Потім притулився губами до її губ і обережно запхав язика їй в рот. Соня заплющила очі і потерлася об нього своїм язиком, спробувала на смак. Серце не розривалося, але було приємно. Що глибше він цілував її, то більше ставало світла, то теплішим воно було на колір. Соня запхала руки йому під футболку і гладила його спину і плечі, відігриваючи свої долоні і пальці, поки він цілував її підборіддя, шию, груди, живіт. Борода в нього була м'яка, а рот великий. Від його вологих поцілунків Соня вигиналася і посміхалася, виплутуючись з тонкої сукні, їй було лоскотно – вона уявляла, як по ній повзають живі великі повільні равлики в жовтих з рожевим мушлях, але від равликів не було бридко, тільки солодко. «Сонячні равлики», – подумала Соня.

– Ти роздряпаєш спину собі, – видихнув чоловік, перевернувся, легко підхопив Соню і посадив на себе зверху. Соня гойдалася і ковзала на ньому, тепло і світло перетікало між ними, він прибирав волосся з її обличчя і дивився, торкався її губ, занурював пальці їй в рот. Соня стисла його пальці губами, і він відпустив усе тепло, і тоді Соня мимоволі пальці прикусила, бо тепло прийняла. Він тихо засміявся, Соня глибоко видихнула і довго не вдихала, потім схопила ротом ранкового світла, нахилилася і передала чоловікові. Він обійняв її, склав її голову собі на плече, розрівняв легке волосся і гладив по животі колами, як літають правильні голуби, поки її дихання не сповільнилося і хороші сни не полізли їй у вуха, навперейми одне одному, ніби ображені птахи в дверцята голуб'ятника.

Коли Соня прокинулася, чоловіка вже не було. Сонце просочувалося до голуб'ятника між дошками, пронизувало сутінь тонкими площинами, в яких висіли і сяяли порохи, пір'їнки та торішні пташині стогони. Було спекотно, майже як прокидатися в серпні у старому армійському наметі. Соня заплющила очі і згадала м'яку бороду, високі вилиці, напружену шию, пальці в себе на стегнах, навіть руді замшеві черевики – але не згадала цілого чоловіка. Тоді вона вбрала тонку сукню, котра трохи пахла нічним лісом, вологою і грибами, а трохи – чужим тілом і голубами, і стікала її тілом, як тепле молоко, лащилася. Волосся розправилося, Соня пригладила його, щоби виглядати пристойно, і полізла надвір.

– Ти що, і трусів не носиш? – здивувалася двірничка, прискіпливо дивлячись, як заспана Соня спускається драбиною з голуб'ятника.

– Ношу, – безсоромно відповіла Соня, але тут же виправилася: – Не ношу. Іноді. Доброго ранку.

– Ти що там, спиш? – спитала недовіжливо двірничка.

– Сплю, – погодилася Соня.

– От що з людьми робить відсутність жилплощі, – пожаліла її раптом стара. – Головне, не спи в машині. Особливо зимою. Задушишся угарним газом. Літом не задихнешся – літом вікна відкривають. Але все одно не спи.

– Не буду, – пообіцяла Соня і пішла додому.

Про газ вона знала і сама.

Удома невловима любов до відсутнього Луї, ніби марево над гарячим асфальтом, тремтіла в повітрі над поверхнями і полицями там, де мали бути його сорочки і піджаки, його книжки з закладками і документи в обкладинках, його черевики, зубна щітка, його шалі та краватки, тепла куртка, збанок, куди він скидав візитівки та закордонні монети, котрі потім ще можна використати, його прозора парасоля, срібні прикраси і набір для гоління. Крім трему в повітрі, від набору для гоління лишилися ще сліди пінки з обтинками темних, гострих, коротких волосин. Більше нічого. Було зовсім не ясно, як вони тепер не поїдуть автом до моря, не будуть жити в Парижі з рудою сестрою, не прибиратимуть разом у старому південному домі, не шліфуватимуть грубі, але якісні меблі в чотири руки, не прийдуть на французьку вечірку наприкінці літа їсти виноград, сири і танцювати під чийсь нездалий акордеон, узагалі було незрозуміло, як це Соня так і не подивиться на маму, котра кидалася пляшками і камінням і палила поліцейські машини, не вивчиться читати французький реп, не купуватиме гарячий хліб до сніданку, не виходитиме зранку через вікно спальні босоніж на колючу траву і просто не буде більше ніколи тією Сонею, яка з Луї.

– Це ти не хочеш бути з ним, – казала Етері за сніданком. – Це ти просто хочеш трохи бути ним. Це різні речі. Це все одно би не вийшло.

Вони сиділи на відкритій терасі, Етері пила каву і якийсь жовтий фреш, а Соня їла салат з помідорів, трав і креветок. Бажання бути Луї, щоби не бути Сонею, котру він залишив, присоромлене, скоцюрилося десь над легеньми, але не зникло. Кончений Гена помахав їм привітно рукою, але пройшов сідати на інший кінець тераси.

– Ти бачиш? – тихо сказала Етері. За руку Гена тримав маленького зросту жінку, повнувату, усміхнену, світловолосу і теж, напевне, кончену Соня бачила. Вони сіли разом і вибирали їжу, посміхалися, торкалися одне одного й взагалі всіляко із задоволенням взаємодіяли.

– Не дуже й хотілося, – впевнено сказала Етері. – Ну, правда.

Потім Соня з Етері пішли в туалет. Кабінка була одна, вони зайшли удвох і зачинилися, двері в кабінку були тоновані ззовні, а зсередини, ніби із засідки, навіщось можна було бачити рукомильник і маленьке кругле дзеркало над ним. Соня відвернулася і чекала, поки Етері робила, що слід робити в туалеті, хоча, звісно, мало що там слід робити. Маленька Генина жінка зайшла тим часом до вбиральні й мила руки. Потім дістала з сумочки коротку помадку. Дзеркало висіло для неї точно зависоко, вона якось безтурботно оглянулася на тоновані двері, а потім зробила от що – якось ніби піднялася навшпиньки, потяглася вгору, відліпилася підощвами туфель від кахлів і виплила відображенням у круглому склі над умивальником. Погойдуючись і зависаючи в повітрі, вона малювала губи.

– Ти бачиш? – одними губами вимовила Соня. Етері бачила. Вона завмерла над унітазом, не в змозі навіть закінчити розпочате. Жінка домалювалася, пороздивлялася себе досхочу, плаваючи в повітрі перед дзеркалом, як буйок на мілкій воді, потім легко зіскочила назад на підлогу, притупнула ногою для певності й вийшла.

– Скажемо Каті? – спитала Соня потім, коли підвозила Етері.

– Ти що, дура? – сказала Етері і, помовчавши, додала: – Нікому не можна вірити. Але іноді треба.

Все буде добре, якщо подовше не думати про Луї, казали Етері, Катя і Настя. Або, може, не буде так уже добре, але точно буде краще. Кілька тижнів Соня, отже, з останніх сил старалася не думати про Луї. Вона ходила одночасно на німецьку і французьку, й іноді думати після цього було неможливо взагалі. Вона поміняла фільтри в машині та вичистила салон, ще раз про всяк випадок помила вікна, хоча вже мила їх цієї весни, намалювала все, що кому обіцяла, і дещо навіть двічі на вибір замовникові, підвезла всіх, кому куди було треба, й навіть декого туди, куди було зовсім не треба. Від зосереджених зайнятть, навіть абсолютно безглузких, від наповнених простих днів вона ставала легшою, і їй також ставало легше. Соня нарешті знайшла час і розгорнуто й чесно написала мамі про те, як у неї все нормально – мама Сонина працювала в Швейцарії в будинку престарілих, вона спеціалізувалася на розтлумачуванні снів, хоча не виключено, що першопочаткове її призначення там було дещо іншим. Просто престарілі значно частіше бачили сни, аніж робили будь-що інше, а дійсність же підправляє фак, ніби вчителька креслить по непевних лінійках літер у шкільному зошиті. Іноді потім дійсність витавровує результат тобі на чолі, як печатку про можливу карну справу за недбалість у роботі з неповнолітніми, а іноді приносить на таці другий шанс, простий і жаданий, як-от шенгенська віза з дозволом на роботу чи дар тлумачити сновидіння, живучи в далекому гірському притулку. Іншими словами, у випадку з Сониною мамою все скінчилося добре.

Цими тижнями Соня багато згадувала маленьких епізодів, приємних речей, безіменних деталей – якихось дотиків, жартів, незначущих подарунків, коротких неочікуваних подорожей, поцілунків без продовження, хороших вечірок, добрих ранків, тихих ночей, відвертих розмов. Навіть не спогади – просто добрі враження надувалися у неї перед носом стрімко, як мильні бульбашки, тремтіли радістю, відблискували й скоро тріскали, обдаючи її блискучими краплями надії на те, що скоро знову буде так само. Соня визбирувала ці спогади і враження ретельно, як ранні солодкі горішки в кущі ліщини. Вилущену після Луї, це наповнювало її якщо не новими очікуваннями, то постійним рухом радостей, котрого вистачало на щодень. Жити їй загалом подобалося, от тільки постійно нестерпно бракувало чогось, як безнадійно й тупо забутих на столі квитка й паспорта, коли ти вже стоїш перед конторкою чекіну в аеропорту. Ніби щось мало статися і все не ставалося. Соня боялася, що тепер, без Луї, так і буде завжди, а іноді навіть боялася, що так само було і до Луї, і з Луї теж, бо чомусь зовсім не пам'ятала точно, як саме було. Здавалося, щось невимовно вагоме є десь навколо, але ніяк не можна наблизитися, схопити його, притулити до себе, розтерти по шкірі чи проковтнути. Потім якось зранку, не знаючи, куди себе діти від запаху передцвіту липи, котрим чомусь була повна вся квартира, хоча на липах заледве випустилися пуп'янки, й котрий несподівано виділявся поміж усіх інших домашніх запахів, катуючи Соною, ніби свердло у неї в мозку, котре заходить через ніс, Соня раптом згадала, чого саме бракує, що має ставатися й не стається. Луї, треба визнати, не мав вже до цього ніякого стосунку.

– Мама каже, їй приснилися риби. – Соня вирішила зайти здалеку. – Риби сняться, знаєте, до чого? До поповнення.

– Поповнення рахунку? – питала Катя.

– Ну то й що, – казала Етері. – Твій дід ловив рибу, привозив її додому, і твоя мама мала всю її чистити, отак цілими днями вбивала і чистила дідову рибу, якої навіть не їла потім, – вона сама нам розповідала. Нічого дивного, що безславно й невіддячено загинула риба їй тепер сниться.

– Вона чистила, бо більше не було кому, – виправдовувала діда Соня. – У них же не було мами.

– Дідо виростив твою маму без мами, а мама виростила тебе без батька. – Настя задумалася. – Цікаво, що це кармічно значить для тебе, яку історію це започаткувало?

– Ти маєш виростити чийогось батька без діда? – засміялася Катя.

– Ти маєш вирости над собою настільки, щоби самій бути за діда, батька і маму, – сказала Настя.

– Ти маєш бути обережною і думати головою, – сказала Етері.

– Та вже пізно, – раптом зізналася Соня.

– Да ну? – сказала Катя.

– Ну ні! – видихнула Настя.

– Який тиждень? – спитала Етері.

Якщо комусь розкажеш – одразу й сам сприймаєш події і явища так, ніби це відбувається насправді. Особливо коли все дійсно відбувається насправді. Вагітність, однак, була для Соні чимось настільки незбагненим, що вона довго длубалася в найдальших закапелках себе, перегортаючи купу сухих спогадів і вологих передчуттів, дрібних скелець різних подробиць та тихих зойків чужих таємниць, але так і не зрозуміла, що вона думає про те, що стається от зараз і саме з нею.

– Я ж маю щось відчувати? – питала вона, дивлячись на Настю.

– Ну я так не скажу зразу, – казала Настя.

– А хто скаже? – дратувалася Етері. – Ти єдина жива людина з дитиною, яку ми знаємо!

– Правда? – дивувалася Настя.

– Звісно, ні, але ж ти розумієш, що я хочу сказати. Що вона має відчувати?

– Може нудити, – розгублено відповідала Настя.

Але Соню не нудило.

– І це точно не від Луї? – питала Катя.

– Точно, – казала Соня. Ніхто не наважувався спитати, що Соня думає робити.

– От що, – сказала Етері. – Що би ти там не вирішила – потрібно піти до лікаря. Ну, подивитися, як там що.

– Я вже пішла, – казала Соня.

– І як там що?

– Лікар сказав: усе нормально.

– Нічого собі нормально! – сказала Катя.

– Лікар питав тебе про аборт? – обережно поцікавилася Настя. Соня мовчала.

– Залишити чи позбутися дитини – це має бути рішення, – сказала Катя. – Як ти можеш щось вирішити, якщо ти взагалі нічого не відчуваєш?

– Ніяк не можу, – погодилася Соня. – Я думала, це стається якимось по-особливому, як природні катаклізми. Що це ціла історія. Я уявити собі не могла, що це так просто, як сніданок: ти встав, сходяв у душ, поставив воду на рис, написав смс, подивився у вікно, чи був дощ, вдихнув липи й абрикосового цвіту – і хоп, ти, виявляється, вагітний.

– Може, знайти того чоловіка? – сказала Настя. Соня похитала головою.

– Щось потрібно робити, – сказала Настя. – Бодай щось. Це стається так нестерпно швидко – ти уявити собі не можеш, як швидко. Час, поки він ще всередині, проминає, як лісосмуги за вікном, коли розганяєшся на трасі до двохсот. Ти сказала мамі?

– Ні, – Соня подивилася на свій живіт, ніби чекала, що він підкаже або хоч натякне, як слід вчинити.

– Хто ще в тебе є?

– Нікого нема, – сказала Соня.

– Соня, а де твій тато? – спитала раптом Катя. Нікому раніше Соня про нього не розповідала.

– Напевне, живе десь там, де я виросла. Я ніколи його не бачила.

– А хотіла? – спитала Етері.

– Він же ніколи не хотів, – сказала Соня. – Як можна прожити все життя й не відчувати, що в тебе десь тут є дитина?

– Ображаєшся на нього? – спитала Катя.

– Ні, – відповіла Соня.

– Ображається, – сказала Етері.

– Ну, ти ж не відчуваєш, – сказала Катя, – що в тебе є дитина, хоча вона в тебе вже майже є. Може, знайди батька і якраз повчися відчувати на ньому? Почуєш голос крові, виплетеш собі любов з ланцюжків спільного ДНК.

– Або, може, принаймні, в нього є бабки, – сказала Етері.

– Це вияв твоєї материнської, жіночої сутності, – сказала Настя. – Перебільшене почуття відповідальності, необхідності захищати. Мені здається, ти недостатньо усвідомлюєш себе як жінку, здатну творити життя у своєму тілі, – ти навіть вчора сказала: «вагітний». Ніхто не може бути «вагітний», лише «вагітна». Або, може, ти просто не любиш квасолю.

Настя приїхала до Соні з чоловіком і маленьким сином. Син спав. Чоловік чемно сидів, тримав сина на руках, слухав їхні розмови, і було видно, що він дуже шкодує, що йому не можна й собі трохи зараз поспати.

Цілу ніч Соня не могла дати собі ради. Катя та Етері сказали їй, що в неї є час подумати, приблизно доки дитина в ній не виросте до розміру великої квасолини. Після того Соня уявила собі дитину квасолевого розміру – як ця дитина повзає і пересувається всюди, ніби хробак, серед ложок, ключів, паперів, яка вона крихітна і м'яка, як легко можна роздушити її необережним рухом чи поламати непродуманим видихом. З вечора до ранку Соня просиділа майже нерухомо – їй здавалося, що десь навколо неї є ця небезпечно крихітна дитина й одна Соня в цілому світі відповідальна за те, щоби ніяк їй не зашкодити, і водночас лише Соня й може справді зашкодити дитині-квасолині. Заснути Соня побоялася. Зранку Соня подзвонила Насті. Настя привезла живу дитину нормальних, традиційних розмірів, і нав'язлива ілюзія зникла.

– Поки ти не знаєш, що робити, – казала Настя, – може, й справді поїдь до батька. Навіть якщо він ніколи тебе не бачив – у нього могло бути на це багато різних причин. І якщо він ще ніколи тебе не любив – він цілком може зробити це зараз.

– Я не дуже-то знаю, що йому казати, – зізналася Соня.

– Ваша грузинка правильно каже, – сказав раптом Настин чоловік. – Дитина – ну, якщо ти вирішиш, – це логістично складно і дуже дорого. Це не найтиповіша ситуація, звісно, але кров є кров, і я би považав, що ти маєш право на допомогу. Навіть якщо ви з батьком, – як би це сказати, – не були до цього надто близькі. Так йому і скажеш для початку. А там подивишся. Завжди треба сподіватися на краще.

І Соня стала сподіватися на краще.

Дорога до міста, де Соня народилася й виросла, пролягла через невеличкі селища й села та нескінченні поля між ними. Соня виїхала надвечір – удень машина нестерпно нагрівалася і перетворювалася із засобу пересування на камеру смерті. Відкривати вікна Соня не любила. Тепер же, в сутінках, підстрибуючи на ямах, котрі ніколи не дбала об'їжджати, вона почувалася захищеною та вмиротвореною. Зосередженість на дорозі ніби забирала на себе активність тієї частини Соні, де крутилося й билосся в судоммах нав'язливе намагання усвідомити дитину, а в ідеалі – ще й полюбити; сутінки ніби обточували гострі краї розбитого серця, де, як вигнаний голуб, маленька розколошкана Сонина душа билася назад у час, де їй було добре і вона мала собі своє певне радісне місце, – але в тому часі тепер було замкнено. Сади і будинки пропливали повз неї, іноді коло воріт уздовж дороги на винесених із хат стільцях сиділи старі та діти, набувалися теплим повітрям, говорили про щось, передавали речі із рук в руки. На притопта-

них полях коло замкнених шкiл хлопчики бiгали з м'ячем, уже сонні пси кидалися за авто з глибини дворiв, гарчали та брехали – але не тому що сердилися, а просто тому, що так треба. Там, де були лiхтарi, дрiбнi й бiльшi комахи мерехтіли навколо них, важкі нічні жуки розбивалися об лобове скло, похрускуючи й потрiскуючи, – Соні завжди було дуже їх шкода. Усе це тихе, спокійне життя, його повільність та певність ніби повертали Соню в дитинство, й от вона вже дивилася на такі самі шкільні футбольні поля та вечірні садиби, покроплені молодим листям, із заднього сидіння, повертаючись з дідом із зоопарку, котрий чомусь ніколи не доїздив до них – зупинявся в сусідньому обласному центрі, в передмісті. Вагони-клітки ставили колом, ведмеді, рисі, мавпи, тигр та обскубані єноти гостро пахли брудом і звіром, посередині між вагонів під невгамовним сонцем початку літа продавали липку цукрову вату, в якій траплялися згустки коричневого плавленого цукру, котрі нагадували Соні криваві зародки всередині розбитого на сковорідку яйця. Соня тому не любила цукрову вату і її боялася.

Кожного разу дід катав Соню на верблюді, брудному, запиленому, гарячому і високому, котрий Соні також зовсім не подобався. Але дід казав, що верблюд нещасний, тому що заробляє найбільше – а отже, мусить і працювати найбільше, а це – замкнене коло. Тільки пізніше Соня зрозуміла, що він не мав на увазі спосіб, в який розставляли пересувні клітки. Хліб, котрий мама давала їм на дорогу разом з м'якими торішніми яблуками і термосом чаю, Соня з дідом згодовували натрудженим поні – його треба було віддавати правильно, з розкритої долоні, поні підбирали хліб рухливими сухими губами обережно, сторожко, з усім розумінням небезпеки, котру становлять для Соні. Їдучи додому, Соня завжди просила діда зупинитися коло якихось людей – чи сутінкових хлопчиків з футболем, чи товстих закутаних бабів на старих стільцях, чи коло дівчат, що вилися, бавлячись, серед гуртків жінок, котрі спинилися поговорити й стояли так, очевидно, довго-довго, чи хоч неподалік понурих чоловіків, котрі йшли кудись, стиха перемовляючись, уздовж дороги, тягнучи за собою старі велосипеди і дим від дешевих цигарок. Це було для Соні ніби продовження зоопарку – їй здавалося, що ці люди мають бути зовсім інакші, не такі, як люди, що їх вона бачить вдома, так само як тигр, вовк і єноти були принципово інакші, ніж коти, пси та хом'ячки, з якими вона мала до діла у звичайному житті. І от їй щемко хотілося долучитися до цих інакших людей, пролізти до них у життя, ніби в шпарку в чужому паркані, й знайти собі серед них місце – так добре вона уявляла собі себе з м'ячем серед хлопчиків, на колінах у бабів чи в біганині з дівчатками. Від цього бажання, від сутінкового світла, вологої темряви придорожніх садів та похитування на трасі в Соні розривалося серце.

Але дід ніколи не зупинявся.

Коли селище знову змінилося вигинами полів, серед яких, здійнявши руки до неба, понуро брели в бік обрію електроопори й подекуди плавали острівці кущів, Соня раптом подумала, що тепер за тим і їде – щоби влізти в шпаринку чужого світу, де, можливо, знайдеться місце для неї і для всього, з чим вона не розуміє, як вчинити.

Потім Соня довго їхала попри водосховище, воно то розливалось до самої дороги, то відступало, оголюючи глиняні язика берегів. Там, де водосховище було зовсім мілке, гойдалися вибляклі стебла торішнього очерету, й між них піднімався де-не-де низький вечірній туман. Соня увімкнула фари, і відблиски тяглися за нею вздовж берега, тремтіли на темній воді. В місці, де водосховище поступалося врешті місцем селу, а за ним кладовищу, при дорозі стояла жінка. Соня зупинилася.

– До повороту? – спитала жінка. Справжній поворот дорогою був лише один, Соня завжди відзначала ним половину відстані. Після нього зазвичай дуже хотілося нарешті вже приїхати, тож треба було вважати, щоби не їхати надто швидко: дорога там уже майже весь час тяглася через містечка й села, у своїх справах на дорогу вибігали кролики, кури, пси, діти, важко виходили великі темні люди.

– Сідайте, я вас підвезу, – сказала Соня, й жінка полізла на заднє сидіння. В сумці у неї стукало якесь залізне причандалля, бухали одна об одну порожні пластикові пляшки: жінка їхала з кладовища. Ще від Поминальної неділі, через Великодні свята і дотепер щоразу, маючи вільний день, вона вирушала на кладовища до своїх мертвих, вриваючись маршрутами цих відвідин дедалі глибше в області та райони країни. Мертвих було в неї якось дуже багато. Перелічувати вона почала з найближчих, географічно найближчих: баба чоловіка лежала поруч, в її селі (дід чоловіка лежав з війни десь у Білорусі, вони до нього їздили тільки одного разу, колись давно), там же, тільки на іншому кладовищі, лежав і сам чоловік; у сусідньому селі лежали чоловікові батько, мати, дві сестри та їхні чоловіки, продумано зібрані всі разом, з ними жінка поралася в один заїзд; жінчині баба й дід разом з її горбатою тетою лежали в районному центрі неподалік, дід і баба поруч, під спільним пам'ятником, а тета за огорожею – жити горбатою їй не подобалося зовсім; мама жінчина лежала в березовому лісі на хуторі за сорок кілометрів від села; на південь звідти, через ріку, лежав жінчин батько, його друга дружина, її син від першого шлюбу та спільна донька, жінчина молодша сестра – згоріли всі разом, добра була і дружня ця друга родина; за тридцять кілометрів від свого діда лежав жінчин син, на закинутому кладовищі у вимерлому селищі коло спорожнілого елеватора; ще за дві години автобусом звідти лежав жінчин дворічний онук, там жінка завжди залишалася на ніч у своєї невістки; далі, біля водосховища, лежала дружина її другого сина, сам син більше там не жив, і Соня про всяк не стала цікавитися, чи жив ще взагалі. Далі, в місті – туди на другі вихідні поїду, – казала жінка, – лежали батьки її другої невістки, а ще далі – туди аж на Трійцю, – друга жінчина тета...

– Що ви з ними робите? – спитала Соня.

Жінка замислилася.

– Ну, пам'ятник помию, в кого не просто хрест, – сказала вона, – бо ворони сідають і гадять. Траву виберу, посапаю. Посаджу, може, щось. Подумаю, побуду з ними, говорю до них – це ж моя родина.

«Невже відповідають», – подумала Соня.

– Горілки налию в келишок, тільки не дітям, – продовжувала жінка. – В магазині у селі Коля все для мене ці дрібні келишки замовляє, як іде час до поминальної неділі, знає, що завжди відкуплю. Тільки, каже, як я також ляжу – ти і до мене ходи. А я що, ходитиму, хай тільки в нашому селі ляже. Бо другий чоловік невістки аж за двісті вісімдесят кілометрів лежить, в іншій області. І до нього ходжу – хто ще ходитиме. Знаєш, так іноді вертаюся поночі з кладовища, і добре стає, спокійно, а потім раптом думаю: а може, їм то і не треба.

– Мертвим? – перепитала Соня, але жінка здригнулася й глянула на Соню якось розгублено, перелякано, – тут Соня зрозуміла, що сама жінка так жодного разу й не сказала цього слова. Усі в неї лежали, ніхто не помер.

На повороті жінка вийшла, Соня так і не наважилася спитати, чи є в неї хоч хтось, крім одної невістки, хто поки не лежить. У самої Соні з мертвих був тільки дід. Дід заснув у машині й вчадів на смерть.

Соні тоді було шістнадцять, і вона багато говорила про те, щоби їхати з міста поступати вчитися, але ніколи не говорила про це серйозно: нікого, крім неї та мами, в діда не було, а він, хоча все ще вставляв щоранку робити свої армійські справи, був уже кволий, капризний, все більше потребував чужих зусиль, очей і рук. Мама Сонина саме дістала візу й багато говорила про те, щоби виїхати працювати за кордон, – але ніколи не говорила про це серйозно, бо в Соні з дідом нікого, крім неї, не було. Соня відвела тоді діда в гараж – він дуже просився. Колись він проводив там цілі дні – мастив антикорозійкою піддон, ладнав гачки і спінінги до риболовлі. Не було більше ані антикорозійки, ані риболовлі, руки дідові безсило хапалися за різні речі й тут же випускали їх, а очі сльозилися й були померезані рожевими тріслими

судинами та поцятковані крововиливами. Дід не здитинів, натомість дедалі частіше в деталях згадував дитинство – розповідав багато про терикони і кукурудзяні поля, серед яких виріс, про рідню, яка тепер розгубилася вся – і жива, і мертва. Усі історії незмінно закінчувалися словами про те, що потім він пішов на війну. Час уривався – про війну дід не розповідав ніколи, щось таке сигналізувало йому з тих спогадів, що він не хотів пропускати навіть у слова – не те що в життя.

Був березень, і Соня завела авто, щоби дід не замерз. Вона прийшла додому і напилася шипшинового напою, який дід запарив ще зранку. Від того напою захотілося спати й мріяти, і Соня подумала прилягти на годинку.

– Я заберу діда з гаража, – сказала мама і напилася шипшинового напою теж. Зранку вони прокинулися й побігли за дідом разом.

– От же ж дід буде джвендіти, – казала мама, видихаючи на ходу білі хмарки, їм із Сонею було одночасно весело та соромно від того, що вони отак забули діда в гаражі. Дід лишався розумненький і обережний по життю, сам додому би не пішов. У гаражі було сухо, безпечно, електрику дід провів туди, ще коли купив машину.

– Буде джвендіти, – погоджувалася Соня. Джвендіти дід любив понад усе.

Але дід не злостився і не джвендів. Із закинутою головою він сидів на водійському кріслі в заведеному «жигулі», всі вікна були щільно закриті. Світло в гаражі дід сумлінно вимкнув.

– Спить іще, – з полегшенням сказала мама. Дід посміхався, був якийсь весь розгладжений, ніби гумовий. Напевне, він і правда спав. До того, як учадів. Ховали діда перед Великоднем. Священик, якого партійний Сонин дід не хотів би, підвивав монотонно про те, як душа перебуває – десть там перебуває, кидається до всіх, кричить і голосить, але ніхто ще її не чує, ні живі, ні мертві, ні Бог, ні ангели, ані навіть інші душі, які точно там мають бути в цьому перевалочному пункті. Соні ніколи в житті не було так зле, як коли вона уявляла собі діда, котрий хоче в туалет, пити, варити шипшину чи джвендіти, сіпається між усіма і лащиться до кожного, а ніхто його не бачить і не чує, так ніби нема ніякого діда. Сам він лежав у труні в мундирі полковника, медалі з війни Соня з мамою чіпляли на діда в останній момент, не знали, як правильно, тому вчепили як попало. Дідові друзі, ветерани, перешіптувалися осудливо. Дід був маленький, менший за Соню з мамою, коли і як він став таким маленьким, думала Соня, згадуючи його кремезним, рухливим, голосним живим дідом. Мертвого діда було страшно шкода, хотілося його підняти, обійняти, пожаліти. Коли на кладовищі дали салют, для якого з військової частини привезли накурених солдатиків на вантажівці, що від неї могло би вчадіти ціле місто, і діда стали накривати кришкою, Соні здалося, що він вмощується з полегшенням – усе в нього вийшло, хай зі священиком і неправильно причепленими медалями, але це деталі, а за ними дід ніколи особливо не заморочувався. Чи добре це, чи зле, думала Соня, що все так складно і ми до кінця ніколи не знатимемо, що сталося само собою, а що – бо так було би краще, і головне – чи винні ми в чомусь, і якщо так – то в чому саме? Врешті вона тоді вирішила ніколи не думати, як це все насправді відбулося й чому, щось підказувало їй, що саме так і буде правильно. Мама, правда, довго після того не могла спати, так ніби вона забула когось важливого в гаражі. Вона хотіла була пити дідове снодійне, але біла баночка за рецептом чомусь виявилася порожньою, хоча діду належалося з'їсти заледве половину пігулок за графіком, – бо він до всього малював графіки й вшав їх коло відривного календаря на кухні. Соня викинула графік, і всі інші графіки, і календар також. Ані Соня, ані мама ніколи в житті більше не пили шипшинового відвару, безсоння мамине минулося з часом саме собою, а історія про забутого в гаражі діда якось виблякла, витріпалася в людських переповідках, як старий хідник, засвітилася дірками і зникла й більше так не боліла.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.